

ISSN 2181-922X

O‘ZBEKISTON:

TIL VA MADANIYAT

ADABIYOTSHUNOSLIK

2025 Vol. 2 (2)

www.literature.tsuull.uz

Bosh muharrir: Shuhrat Sirojiddinov

Bosh muharrir o'rinbosarlari: Nurboy Jabborov
Bahodir Karimov

Mas'ul kotib: Sohiba Madirimova

Tahrir kengashi

Nusratulla Jumaxo'ja, Iqboloy Adizova, Abdulla Ulug'ov, Dilnavoz Yusupova, Islom Yoqubov, Qo'ldosh Pardayev, Umida Rasulova, Akrom Dehqonov, Olim To'laboyev, Tozagul Matyoqubova, Shermuhammad Amonov, Shahlo Hojiyeva, Orzigul Hamroyeva, Ilyos Ismoilov, Sohiba Umarova, Gulbahor Ashurova, Ilhom Sayitqulov, Gulzoda Soatova, Dildora Rahmonova, Zilola Shukurova, Furqat To'xtamurodov, Sarvinoz Rasulova.

Jurnal haqida ma'lumot

“Adabiyotshunoslik” – “O'zbekiston: til va madaniyat” jurnalining adabiyotshunoslik yo'nalishidagi seriyasi bo'lib, yilda to'rt marta nashr etiladi.

Jurnalning **“Adabiyotshunoslik”** seriyasida o'zbek va jahon adabiyoti tarixi, xalq og'zaki ijodi, adabiyot nazariyasi, o'zbek mumtoz adabiyotining qo'lyozma manbalari va matnshunoslik muammolari, jadidchilik va jadid adabiyoti, zamonaviy adabiy jarayon, adabiy tanqid hamda qiyosiy adabiyotshunoslik yo'nalishidagi eng yangi tadqiqotlar e'lon qilinadi. O'zbek va jahon adabiyotshunosligi erishgan so'nggi yutuqlari aks etgan ilmiy maqolalarni nashr etishga alohida diqqat qaratiladi. Maqolalarning ilmiy saviyasi va tahliliy quvvati yuqori bo'lishiga e'tibor beriladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasida O'zbekiston va xorijiy davlatlarning e'tirof etilgan atoqli olimlari, oliy o'quv yurtlari professor-o'qituvchilari, doktorantlar, mustaqil izlanuvchilar hamda magistrantlarning ilmiy maqolalari nashr etiladi.

“Adabiyotshunoslik” seriyasi 2022-yil yanvar oyidan chiqa boshlagan.

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

O'zbekiston, Toshkent, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos Hojib ko'chasi, 103.

Email: adabiyotshunoslik2022@gmail.com

Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz

www.literature.tsuull.uz

MUNDARIJA

MUMTOZ ADABIYOT TARIXI

Iqboloy Adizova

Millatni uyg'otuvchi kuch5

Shermuhammad Amonov

Ahmad Tabibiyning mustazod she'rlarga bog'langan taxmislari 20

Furqat To'xtamuratov

Muhsiniy she'riyatida qo'llangan ma'naviy san'atlarning ijodkor g'oyaviy niyatini ochishdagi o'rni38

Hulkar Sulaymonova

“Rasailu-l-Xorazmiy” asarining qo'lyozma nusxalari geografiyasi52

Sanobar Muxamedxodjayeva

Alloma Mahmud Zamaxshariy va uning ijodiy faoliyati64

Aziza Muratova

Alisher Navoiy ijodida Yusuf (a.s.) obrazi75

Aziza Almardonova

Orifona g'azallarda nafs tarbiyasi85

Nargiza Boymuratova

Lutfiy she'riyatida orif obrazi94

Kamola Allanazarova

She'riyatda davr muammolari va ma'rifat talqini105

Nafisa Tuxsanova

Sa'dulla Siyoyevning “Shaybonixon” obrazini yaratishda badiiy mahorat117

Mubina Abbasova

Yangi O'zbekiston boburshunosligi123

ZAMONAVIY ADABIYOT MUAMMOLARI

Abdulla Ulug'ov

Badiiy asarda adabiy qahramon portretining o'rni va ahamiyati132

Islomjon Yoqubov

“Jaloliddin Manguberdi” dramasi badiiy jozibasini208

Umida Rasulova

Hikmatlarda odam va olam konsepsiyasi221

Tozagul Matyoqubova

Fikr va tuygʻuni yagona rakursda uygʻunlashtirgan shoir230

Sarvinoz Rasulova

Tohir Malik asarlarida qatagʻon qurbonlari taqdirining aks etishi241

Matluba Norbaboyeva

Oʻzbek xalq maqollarida yetimlik motivi talqini251

Usmonova Sharifa

Muhammad Alining “Mangu quyosh” romanida obrazlar xilma-xilligi260

Sarvinoz Rasulova, Madina Bolliyeva

Balladada tuygʻu tasviri270

Oygul Matkurbanova

Qamchibek Kenja hikoyalarida ayol obrazi279

Dilovar Nurmurodova

Abdurashid Nurmurodov ijodida urush mavzusining aks etishi291

Shalola Davletova

Borxes ijodining falsafiy talqini300

Maʼrifat Alimqulova

Mamatqul Hazratqulov hayoti va ijodiga chizgilar309

Habiba Ergasheva

Faxriyorning sheʼriy tarjimalari320

Muharram Ibodullayeva

Biografik metodning badiiy asarni oʻrganishdagi imkoniyati ...330

Tohir Malik asarlarida qatag'on qurbonlari taqdirining aks etishi

Sarvinoz Rasulova¹

Abstrakt

Mazur maqolada zamonaviy o'zbek adabiyotining yorqin vakili, O'zbekiston xalq qahramoni Tohir Malikning "Ov", "So'nggi o'q" qissalari, "Shaytanat" romani va "Erkin" hikoyasida qatag'on qurbonlari qismatining yoritilishi xususida fikr bildirilgan. Maqolada "xalq dushmani" tamg'asi bilan hibsga olinganlar, ularning ayollari, farzandlarning obrazlari tahlil etilgan, ilmiy adabiyotlardan statistik ma'lumotlar keltirilgan. Ma'lumki, Tohir Malik detektiv, fantastika janrlarida ijod qilib, adabiyotimiz rivojiga katta hissa qo'shgan yozuvchilardan biri hisoblanadi. Maqolada adib qaysi janrda qalam tebratmasin, asarlarida o'ttizinchi, elliginchi yillarning "siyosiy mahbus"lari qismati mohirona yoritib berilgani xususida so'z yuritilgan. Shuningdek, "Shaytanat" qissasining o'q ildizi ham mash'um qatag'on siyosatining og'ir oqibatlariga borib taqalishi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: *qatag'on qurbonlari, hikoya, siyosiy mahbus, qamoq, qissa, obraz, milliy fantastika, detektiv.*

Kirish

Adib XX asrdagi o'zbek ziyolilari faoliyatini o'rganib, Abdulla Avloniyning hayoti asosida "Savohil" (avval "Qaldirg'och" nomida nashr etilgan) va Mirzakalon Ismoilijot xotirasiga bag'ishlab "Ozod inson haqida qo'shiq" qissasini yozdi. Buning mantiqiy davomi o'laroq "So'nggi o'q", "Ov" qissalarini yozdi. "So'nggi o'q" asosida etti qismli telefilm ham yaratiladi. "Iblis devori" qissasi asosida badiiy film suratga olingan. Ushbu asarda adib insonning ma'naviy-ruhiy olamini tadqiq etishga e'tibor qaratgan.

"Qaldirg'och" asarida adib Abdulla Avloniy xarakterini yaratgan. "Ozod inson haqida qo'shiq" qissasida esa tog'asi Mirzakalon Ismoilijot obrazini gavdalantirgan. Hayotiy qahramonning badiiy adabiyotda tasvirlanishining o'ziga xos qonun-qoidalari bor. Bu adabiyotshunoslikda biografik yondashuv metodi deyiladi.

¹ Rasulova Sarvinoz – filologiya fanlari bo'yicha faksafa doktori (Phd), Alisher Navoiy nomidagi o'zbek tili va adabiyoti universiteti.

E-mail: rasulovasarvinoz@navoiy-uni.uz; sarvina_ok@mail.ru

ORCID ID: 0009-0003-8717-2568

Iqtibos uchun: Rasulova S. 2025. "Tohir Malik asarlarida qatag'on qurbonlari taqdirining aks etishi". *O'zbekiston: til va madaniyat*. 2 (2): 241-250.

Yozuvchi “Qaldirg’och” qissasining yaratilishi haqida shunday deydi: “Abdulla Avloniy hayoti haqida asar yozishni niyat qilib ish boshlaganimda ikkilandim. Olim, donishmand, siyosiy arbob, elchi. Bir chekkadan yozib ketaverish mumkin, tarixiy ma’lumotlarni yetarli to’plaganman, hatto SSSR tashqi ishlar ministrligi arxivi bilan ham bog’langanman. Lekin asarning qiziqarli bo’lishi uchun xizmat qiluvchi ziddiyat zaif edi. Agar kuchaytiray desam, yolg’on gaplarni ko’p aralashtirishga to’g’ri keladi. Shunda bosh qahramonning ismini o’zgartirdim, asarni Abdulla Avloniyga bag’ishladim. Bu bilan yozish chog’ida imkoniyatim kengaydi. Siyosiy-ma’rifiy yo’nalishdagi asarni qiziqarli yozishning boshqa imkonini topmadim” [Namozov A., 2016, 35]

Taniqli adib Tohir Malikning tog’asi Mirzakalon Ismoiliy 1949-yilda “xalq dushmani” degan tuhmat bilan qamoqqa olingan. Tog’asi oqlanib chiqqanida adib ikkinchi sinfda o’qir edi. Ustoz-tog’a o’gitlarini olgan Tohir Malik aksariyat asarlarida qatag’on qurbonlari, vatanidan judo bo’lganlar taqdiri aks ettirgan. Adib shunday yozadi: “Xalq o’zining asl farzandlarini yurakdan yulib tashlashlariga yo’l qo’ymaydi. Qodiriy, Cho’lponni, Fitratni... dushman deb ishontirishga harakat qildilar. Xalq ishonmadi bu tuhmatga. Bu farzandlariga bo’lgan mehr, ishonch avloddan avlodga o’tdi... Ularga achinish emas, ular bilan faxrlanishimiz zarur. Faqat nochor odamlargagina achinadilar. Bechora, ya’ni chorasiz yo’q, chorasiz deyдилar. Ular bechora emas, ular buyuk edilar. Biz ularning qamalganlari, otilganlari uchungina e’zoz etmaymiz. Qamalganlar, otilganlar ko’p. Biz Cho’lpon, Qodiriy, Fitrat, Usmon Nosir, Elbek, G’ozi Yunus...larni buyuk iste’dod egalari bo’lganlari uchun boshimizga ko’taramiz. Ana shu buyuk iste’dodlarni xalqqa, ayniqsa, yoshlarga bildirish, tushuntirish bizning burchimiz”. Shu ezgu niyatni ko’zlagan yozuvchi Tohir Malik asarlarini mutolaa qilar ekanmiz, aksariyatida qatag’on qilingan insonlar taqdiri bilan yuzlashamiz. Jumladan, “So’nggi o’q”da Jahongir ikkinchi marta hibsga olinganida “siyosiy mahbus” sifatida qamaladi, mazkur asardagi mulla Nizomiddin, Amir Temur davri tarixi bilan shug’ullangan rus olimi Sergey Komlev, Berlinda o’qigan talaba Tolibjon, yosh shoir Islomxon, “Shaytanat” romanida Asadbekning otasi, “Devona”da yosh vrach Dilmurod va uning qaynotasi professor Razzoqov kabi obrazlar orqali adib qatag’on qurbonlarining mash’um taqdirlarini yoritib bergan.

Asosiy qism

Qatag’on davrida sovetlar “xalq dushman”larining oilalariga, bolalariga ham omonlik bermadilar. Begona yurtlardagi

qamoqxonalarda jon bergan, azob chekkan, ayollar oz bo'lmagan. Qozog'istonda Aljir ("Акмалинский лагерь жён изменников Родины") tashkil bo'lgan [Тарихнинг ҳасратли саҳифалари, 2006, 190]. "NKVDning 00486-sonli buyrug'i bo'yicha 1938-1946-yillarda Qarag'andadagi "Aljir" ("Акmalinskiy lager jyon izmennikov Rodini") lagerida "Vatan xoinlarining oila a'zolari"dan 6500 ayol jazoni o'tagan... Qarag'anda lageridagi mahbus ayollar jazo muddatini o'tayotganlarida 1507 nafar farzand ko'rganlar, bu bolalar ko'pincha sevgi asosida emas, zo'rlik asosida dunyoga kelganlar" [Шамсутдинов 2007, 9]. "So'nggi o'q" qissasida ana shunday mazlumalarning ayanchli qismatidan bir lavha bayon etilganki, "ustilariga kalta paxtali qora to'n, oyoqlariga qo'pol botinka kiygan, sochlari olib tashlangan, qora ro'mol o'rab olgan, kirtaygan ko'zlari ma'yus boquvchi turli yoshdagi ayollar" [Малик Т., 2005, 405] ning sovuq o'lkadagi lagerda tahqirlanishlarining dahshatli tasviri o'quvchini sergaklantiradi.

"Xalq dushmani tamg'asi bilan qatag'on bo'lganlarning farzandlari maxsus bolalar muassasalarida saqlangan. 1937-yil 15-avgustdan 1939 yil yanvarigacha Ittifoq bo'yicha 25342 bola oilasidan ajratib olingan, ulardan 22427 nafari xalq maorifi komissarligi hududidagi bolalar uylariga va mahalliy bog'chalarga yuborilgan, shundan 1909 nafari Moskvada bo'lgan, 2915 nafari boshqalarga boqish uchun oilalarga qaytarib berilgan. Bu bolalarning yoshi 15gacha bo'lgan [Шамсутдинов Р., 2007, 10]. Yoshi 15dan yuqori bo'lgan bolalar "ijtimoiy xavfli" hisoblanib, qamoqqa olingan va hukm qilingan". O'ttizinchi, elliginchi yillardagi mash'um qatag'on siyosati xalqimiz bag'rida shunday chuqur chandiq qoldirdirki, bu chandiqning og'riqlari hanuzgacha azoblab keladi. Tohir Malikning mashhur "Shaytanat" asarining o'q ildizi ana shu dardli og'riqlarga borib taqaladi. Dadasi chana, onasi uka olib kelishini kutib o'tirgan Asadbekning otasini "xalq dushmani" sifatida olib ketishgach, xo'rlik, alam to'lgan murg'ak yuragiga shayton uya qurdi va o'ch olish istagida yongan bola kelajakda shaytonsaroy bunyodkorlaridan biriga aylanadi. Murod Mansur yozganidek: "Bekorga otalarimizdan ayirmagan ekanlar bizni! Mulla buvalari omon qolgan bolakaylar baxtli ekanlar! Issiq bag'irlaridan chiqarmadilar. Nima yaxshi, nima yomon, nima harom, nima harish, harqalay ajratadigan qildilar. Ammo mulla buvalari, opoqdadalari sovuq o'lkalarga surgun etilib, otalari urushda, qamoqlarda qolib ketganlarchi? Ularning yozug'i ne edi? Murg'ak yuragiga yovuzlik urug'i tuxum qo'yib ulgurgan bolakaylar, yetimxonalarni to'ldirgan "zumrasha"larning gunohini

kim yelkasiga olgay? Qaysi jamiyatning sud kitobiga yozgaymiz? Asadbeklar shu imonsiz jamiyatning mevalari, uning qasos o'ti ko'zini ko'r qilgan "o'g'lon"lari emasmi?" [Мурод Мансур, 1997, 368]. Asadbek keyinchalik otasini hibsga olgan kishilarni topib ayovsiz jazolaydi, ammo bu uning alamli yuragiga malham bo'la olmaydi, qalbi kemptikligicha qolaveradi.

Tuhmat va nohaklik qurbonlarining ayanchli qismati Vatan hurligi uchun jon bergan, ammo Vatan tuprog'ida yotish nasib etmagan shahidlar ruhini shod etmoq maqsadida yozilgan "Ov" qissasida va chimildiq ko'rmay turib Stalin zamonining qonsiragan ayovsiz qilichidan o'lim topgan jabrdiydalar xotirasiga bag'ishlangan "Erkin" hikoyasida yana-da batafsil yoritilgan. Qatag'on yillari suronidan foydalanib, amalini suiste'mol qilgan tergovchi Javlon Jabborov shaxsiy adovati sabab Erkinning otasini "xalq dushmani" deb ayblaydi. Otaning bevaqt vafoti manfur tergovchi Javlonning yuragidagi adovatni so'ndira olmagach, u 17 yoshli Erkinni hibsga olib, ma'naviy va jismoniy qiynoqlarga solish orqali huzurlanadi. Ziyoli insonning farzandi bo'lgan Erkin tergovchining savollariga dosh berolmay, ruhiy va jismoniy azoblardan qiynalib, o'z tomirini tishlab uzib tashlaydi. U jonidan kechib bo'lsa-da, otasining xotirasini pok saqlaydi, ruhini e'zozlaydi. Begunoh Erkin ham qatag'on davrining qurbonlaridan biriga aylanadi.

Ma'lumki, jamiyat illatlari tashqaridan turib xolisona kuzatilganda yorqinroq namoyon bo'ladi. Tohir Malikning "Ov" qissasi fantastik asar. Adib fantastika orqali ona yerimizni o'zga sayyoralik fazogirlar ko'zi bilan kuzatib, qatag'on qurbonlarining ayanchli taqdirini qalamga oladi. Tog'asi Mirzakalon Ismoilining "Boshqalar yurgan yo'ldan yurma, o'z yo'lingni top" o'gitiga amal qilgan Tohir Malik o'z yo'lini tanladi: diqqatini milliy fantastika yaratishga qaratdi. "Falak" qissasida adib fantastikani tarixga bog'lagan edi. "Ov"da ham tarixga murojaat qildi, biroq bu qissada yetuk adibning tajriba va mahorati yaqqol aks etib turibdi. Qissada nohaq hibsga olinib, bitta barakka qamalgan to'rt inson uchrashadi. Ularning barchasi siyosiy mahbus, ya'ni "xalq dushmani", ammo dunyoqarashi, fikrlari, e'tiqodi bir-biriga aslo o'xshamaydi, hattoki, bir-birini rad etadi. Bular Rahmatulloh – Makkada tug'ilib, ulg'aygan, ota yurtini ko'rishga kelib, ahli mo'minga va'z aytib yurganida hibsga olingan chin musulmon; Mirhosil – o'z yurtini hurriyat nafasidan bahramand bo'lishini istagan shoir yigit; qizil komandir – Madrasa ko'rgan, Nikolay podshoning nomini xutbaga qo'shib o'qish durust emas, degani uchun madrasadan quvilgan,

achchiq ustida bir umrga dahriyga aylangan, haq so'zni aytib qo'yib qamalgan kishi; shuningdek, Komissar – bolsheviklarni ko'rolmaydigan, ammo ko'pchilikning yostig'ini quritib, qarg'ishiga qolishda ulardan sira qolishmaydigan sobiq amaldor, qamoqxona boshlig'ining ayg'oqchisi va sotqin. Qissada zerikkan paytlari "xalq dushmanlari"ni ayg'oqchilar yordamida qamoqxonadan qochishga undab, qalbida umid uchquni bilan o'rmon bo'ylab qochayotgan mahbuslarni ko'ngilxushlik uchun ovlashdek jirkanch o'yinni o'ylab topgan qamoqxona Boshlig'i obrazi ham mavjudki, uni mavjud siyosiy tuzum oddiy dehqondan ashaddiy kallakesarga aylantirgan. Asarda Rahmatulloh va Mirhosilning ismlari tilga olingan xolos. Yozuvchi qattiq adashgan, riyokorlik qilgan, iymonini sotgan, insoniylikdan yiroqlashgan qahramonlarga ism berishni lozim topmagan. U bunday illatli kishilar obrazlarini umumlashtirib, ularni ismsiz, ya'ni Boshliq, Yordamchi, Komissar, Qizil Komandir, Vakil deb atagan.

"Tohir Malik "Ov" qissasi fantastika orqali ona yerimizni o'zga sayyoralik fazogirlar ko'zi bilan kuzatib, qatag'on qurbonlarining ayanchli taqdirini qalamga oladi. "Falak" qissasida Tohir Malik fantastikani tarixga bog'lagan edi. "Ov"da ham tarixga murojaat qildi. Har ikkala qissada ham yetuk adibning tajriba va mahorati yaqqol aks etib turibdi. Qissada nohaq hibsga olinib, bitta barakka qamalgan to'rt inson uchrashadi. Ularning barchasi siyosiy mahbus, ya'ni "xalq dushmani", ammo dunyoqarashi, fikrlari, e'tiqodi bir-biriga aslo o'xshamaydi, hattoki, bir-birini rad etadi" [Rasulova S., 2025, 126]. Bu haqda adabiyotshunos B.Karimov shunday deydi: "Ov" qissasida fantastika bilan asoslangan "ilohiy" yordamchi bug'u obrazi bor. Qissada qatag'on balosiga uchragan, 1938-yillarda Sibir mahbusxonalariida kun kechirayotgan kishilar – Rahmatulloh, Mirhosil, Komissar, Qizil komandirlarning qisqacha hayoti beriladi. Bunda Rahmatulloh iymon-e'tiqodli, metin irodali kishi sifatida tasvirlanadi. Diniy pafosi kuchli bo'lgan bu qissada e'tiqod va e'tiqodsiz kishilarning azob-uqubatlarga, sinovlarga bardoshlari botinan muqoyasa qilinadi" [Karimov B., 2018, 21].

Asar muxtasar muqaddima bilan boshlanadi: "Bu tong Unet sayyorasi tashvishli xabar bilan uyg'ondi. Bir etagi dengizga tutash baland tog' siynasiga joylashgan kuzatuv maskani "1248" raqami bilan belgilangan sayyoraga yetib borgan koinot kemasining halokatga uchragani haqida ma'lumot tarqaldi. Kema nima sababdan sayyora sathiga qulagani noma'lum edi. Unet olimlariga ma'lum bo'lgan narsa – fazogirlarning uchtasi halok bo'lgan. Birovi hayot, ammo uning-da qismati qorong'i.

O'sha tong unetliklar taqvimida 2419-yil, erta kuz oyining o'n birinchi kuni boshlandi. Unetliklar "1248" sayyoraning nomi "Yer" ekanini, kemalari Yer vaqti bilan 1908-yil iyunining o'ttizinchi tongida halokatga uchraganini keyinroq biladilar. Tirik qolgan yagona fazogirning taqdiri esa ularga uzoq yillar noma'lum bo'lib qolaveradi" [To'xir M., 2011, 4]. Qissa voqealari 30 yildan so'ng sodir bo'lgan, ya'ni 1938-yilda. Ayni shu yilda ko'plab ziyolilarimiz nohaq qamalib, qatag'on qurbonlariga aylanishgan. Adib ana shunday insonlarning taqdiri qanday ayanchli tugagani mana asar misolida ko'rsatmoqchi bo'lgan. Muxtasar xotimada esa "Unet" sayyorasidan kelgan fazogir o'zga sayyoraliklar yerda yo'qolgan vakilini izlab ikkinchi marta yerga kelgani, lekin hech qanday iz topa olmaganligi bayon qilinadi. Ularning fazogir vakili halokatdan oldin bug'u shakliga kirib keyin asl holiga qayta olmaganini bilishadi. Ularga eng oxirgi kelgan xabar quyidagicha bo'ladi: "Men o'zimiz kabi musulmon bandani uchratdim. Uni qutqarib qola olmadim. Armon bilan ketmoqdaman...". Rahmatulloh va uning barakdoshtarini qo'riqlay olmagan bug'u ularning qabri tepasida halok bo'ladi. Uchinchi kema Yer vaqti bilan oradan ellik yil o'tgach keladi. Ular yerga tushadilar. Rahmatulloh ko'milgan, bug'u jon bergan joyni topadilar. O'sha yerda marhumlarga janoza o'qiladi.

Voqealar, asosan, qamoqxona va o'rmonda sodir bo'ladi. Bu yerda qamoqxona va o'rmon adabiy makon hisoblanadi. Asarda qamoqxona tasviri quyidagicha chiziladi: "Bu qamoqxona qush uchsa qanoti, odam yursa oyog'i kuymaydigan, ammo qushning ham, odamning ham yetib kelmog'i mushkul bo'lgan uzoq bir o'rmonzorga joylashgan edi" [To'xir M., 2011, 5]. Tasvirdan mu'lum bo'ladiki, bu yerda hayot kechirish ham oson emas. Bu yerdagi siyosiy mahbuslarga odam emas, xalq dushmani deb qaralgan. Qamoqxona boshlig'i ularni ko'rarga ko'zi bo'lmagan. Boshliq osuda hayotga toqat qila olmagan. Shuning uchun qamoqxonadagi o'g'ri-kallakesarlarni ishga solib siyosiy mahbuslarni do'pposlatar va shu yo'l ko'ngil xumorini yozardi. Keyinchalik boshliqqa bu ham kamlik qildi. Endilikda u o'yinning yangicha usulini o'ylab topdi. Avvallari o'rmonda har xil hayvonlarni ovlagan Boshliq endi odamlarni ovlay boshladi. Ularni qochishga undab, otib o'ldirardi.

Asarda hibsonadagi 9-barak tasviri berilgan: "Toza havodan nafas olishga ko'nikkan ta'bi nozik odam to'qqizinchi barakka kirib qolsa, bu joyning qo'lansa hidiga toqat qilolmay qochib chiqishi tayin. Odam bo'ynidan ikki qarichgina balandroq qilib solingan bu bostirmaning beldan sal yuqorisigina yer sathidan tepada. Ikki

shapaloq hajmdagi darchalardan xira nur bazo'r kiradi. Qo'pol eshik ochilgan mahalda toza havo yopirilib kirishi mumkin. G'o'lalar tirqishidan sizib o'tuvchi havo esa tamaki, ter va allambalolarning hidini haydab chiqara olmaydi" [To'xir M., 2011, 8]. Mana o'sha davrdagi siyosiy mahbuslarning qamoqxonadagi hayoti. Asarda yana "Tunnel" tasviri ham beriladi: "Tunnel" deganlari simto'r bilan o'ralgan itxonaning o'rtasidan kesib o'tuvchi dahlizmonand yo'l. Hamisha yarim och holda saqlanuvchi, "bos!" deyilsa, har qanday tirik jonni g'ajib tashlashga tayyor itlar orasidani o'tib kelishning o'zi bo'lmaydi" [To'xir M., 2011, 17]. Asarda bu ham Boshliqning bir ixtirosi ekanligi aytiladi. Jazoga loyiq mahkumlarni shu tunneldan o'tishga majburlaydi. "Xalq dushmanlaridan hatto itlar ham hazar qiladilar", deb ularning talanishlarini huzur bilan kuzatadi. "Asarda qahramonlarning bolaligi, ota-onalari, oilasi, bola-chaqasi, ilm olishi kabi voqealar retrospektiv syujet elementidan foydalanib gavdalandiriladi. Shu o'rinlarda yordamchi makonlar tarvirlanadi. Asarda Andijon, Namangan, Chust, Toshkent kabi joy nomlari qayd etiladi. Qamoqxonada siyosiy mahbuslar o'zlarining hayot yo'llarini sarhisob qiladilar. Iymoni but, o'z e'tiqodiga sodiq qahramonlar zulm va zolimlarga bosh egmaydi.

"Ov" da Rahmatulloh qaynotasini tushidako'radi: "Rahmatulloh turli xayollarga bandi bo'lib uzoq yotdi. Mahbuslarning u yoqdan-bu yoqqa yurishlari tindi. G'o'ng'ir-g'o'ng'ir ovozlari ham eshitilmay qoldi. Buning o'rnini turli ohanglardagi xurrak, alahsirashlar egalladi. Tun yarimlaganda Rahmatullohning ko'zi ilindi. O'n daqiqagina davom etgan uyqusida g'alati tush ko'rdi. Tushida mudarrisi – qaynotasi uch bo'lak oq surpni unga uzatyapti. Bittasi senga, qolgani sheriklaringga", dermish. "Men bular bilan ketayinmi? Unda to'rt kishi bo'lamiz", dermish Rahmatulloh. "Bittangga lozim emas". U shunday deb shoxdor bug'uga aylanib qolganmish. So'ng Rahmatulloh unga minib olganmish. Bug'u yeldek uchib, uni to'g'ri Ka'batullohga olib borganmish... "Hayriyat, bomdodga yetib keldik", dermish Rahmatulloh. Keyin muazzining ovozi eshilibdi: "Allohu akbar!". Rahmatulloh Makkai mukarramada ekanida ba'zan azon tovushini eshitib uyg'onardi. Subhi sodiqda yangragan azon ovozi uning ruhiga madad berar, yaxshi kayfiyatda boshini yostiqdan ko'tarardi. Hozir ham qush uyqusidan shu holda uyg'ondi. Qulog'iga azon tovushi boshqa eshitilmadi. O'zini Ka'batullohda emas, yana sassiq barakda ko'rib, yuragi ezildi" [To'xir M., 2011, 36]. Bu tush Rahmatullohning umri o'z poyoniga yetayotganidan dalolat beradi. Qaynotasi bergan oqlik u va uning ikki do'stiga kafanlik

edi. Qamoqxonadan ular to'rt qishi bo'lib qochadi. Adib to'rtinchi mahbusni kafanga noloyiq ko'radi va shuning uchun uchta kafanlik beradi.

Xulosa

Adib qaysi janrda qalam tebratmasin, qatag'on yillarining dahshatlari, beayb qurbonlari taqdirini mohirona tasvirlagan. Tohir Malikka xos uslub – asarni Yaratganga hamd aytib, duo bilan boshlash, Qur'oni Karimdan oyatlar keltirish yana-da samimiylikka sabab bo'lib, o'quvchining qalban poklanishiga, voqealarni yurakdan his qilishiga yordam beradi.

Adabiyotlar

- Мансур Мурод. (1997). Асадбеклар фожиаси. “Шайтанат”нинг 3-китобига сўнгсўз. – Т., – 368 б.
- Namozov A. (2016). Tohir Malik gurunglari. – Toshkent: O'zbekiston. – 252 b.
- Репрессия. 1937-1938 гг. Документы и материалы. Выпуск 4. Жертвы большого террора из Узбекистана, 1937 год, декабрь. – Т.: Шарқ. 2008.
- Rasulova S. (2025). Tohir Malik qissalari poetikasi. Filol. fan. b. fals. dok. ... diss. – Т. – 149 b.
- Тарихнинг ҳасратли саҳифалари. (2006). Масъул муҳаррир: филол. ф.д, проф. Н.Каримов. – Т.: Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2004). Танланган асарлар. 1-жилд. – Т., Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2004). Танланган асарлар. 2-жилд. – Т., Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2005). Танланган асарлар. 3-жилд. – Т., Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2011). Ов. – Т., Шарқ.
- Шамсутдинов Р. (2007). Қатагон қурбонлари (1937 йил 10 август – 5 ноябр), 2-китоб / Масъул муҳаррир: филол. ф.д, проф.Н.Каримов. – Т.: Шарқ.
- Karimov, B. So'z xiyoboni: adiblar so'z ta'rifida. (*No Title*).
- Makhfuza, K., Karimov, B., Mukhammadiyev, S., Tursakhatov, E., Usmanova, S., Jumanova, D., ... & Gulomjon, K. N. Central Asian Journal of Literature, Philosophy, & Culture (CAJLPC). *Folklore*, 9, 14.
- Karimov, B. (2021). Herman Vamberi—mumtoz adabiyot tadqiqotchisi. *Uzbekistan: Language and Culture*, 3(3).
- Rasulova, S. The Nature of Fantastic Stories.
- MADINA, B. (2024). BADIY ASARLARDAGI MAKTUBLARNING G'ARBONA VA SHARQONA TARANNUMI RASULOVA SARVINOZ SADATOVNA, Toshkent Davlat Ona tili va adabiyoti Universiteti katta. *TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI*, 559.
- Rasulova, S. (2024, December). TO 'RT QAHRAMON VA TO 'RTTA YO 'L. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 12, pp. 172-175).

Reflection of the fate of victims of repression in the works of Tahir Malik

Sarvinoz Rasulova¹

Abstract

The article deals with the writer Tohir Malik's stories "Hunting", "Last Arrow", "Shaitanat" and the story "Erkin" express an opinion on the coverage of the fate of the victims of repression. The article analyzes the images of those arrested under the label of "enemy of the people", their wives, and children, and presents statistical data from scientific literature. As is known, Tohir Malik is one of the writers who has made a great contribution to the development of our literature, working in the genres of detective and fantasy. The article discusses the fact that regardless of the genre in which the writer writes, his works skillfully depict the fate of "political prisoners" of the thirties and fifties. It is also noted that the root of the story "Shaitanat" goes back to the severe consequences of the infamous policy of repression.

Keywords: *victims of repression, story, political prisoner, prison, story, image, national fiction, detective.*

References

- Мансур Мурод. (1997). Асадбеклар фожиаси. "Шайтанат"нинг 3-китобига сўнгсўз. – Т., – 368 б.
- Namozov, A. (2016). Tohir Malik gurunglari. – Toshkent: O'zbekiston. – 252 b.
- Репрессия. 1937-1938 гг. Документы и материалы. Выпуск 4. Жертвы большого террора из Узбекистана, 1937 год, декабрь. – Т.: Шарқ, 2008.
- Rasulova, S. (2025). Tohir Malik qissalari poetikasi. Filol. fan. b. fals. dok. ... diss. – Т., – 149 b.
- Тарихнинг ҳасратли саҳифалари. (2006). Масъул муҳаррир: филол. ф.д, проф. Н.Каримов. – Т., Шарқ,
- Тоҳир Малик. (2004). Танланган асарлар. 1-жилд. – Т., Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2004). Танланган асарлар. 2-жилд. – Т., Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2005). Танланган асарлар. 3-жилд. – Т., Шарқ.
- Тоҳир Малик. (2011). Ов. – Т., Шарқ.
- Шамсутдинов Р. (2007). Қатағон қурбонлари (1937 йил 10 август

¹ Rasulova Sarvinoz – Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Alisher Navoi University of the Uzbek Language and Literature.

E-mail: rasulovasarvinoz@navoiy-uni.uz; sarvina_ok@mail.ru

ORCID ID: 0009-0003-8717-2568

For citation: Rasulova, S. 2025. "Reflection of the fate of victims of repression in the works of Tahir Malik". *Uzbekistan: Language and Culture*. 2 (2): 241-250.

- 5 ноябр), 2-китоб / Масъул муҳаррир: филол. ф.д, проф.Н.Каримов. – Т.: Шарқ.
- Karimov, B. So'z xiyoboni: adiblar so'z ta'rifida. (*No Title*).
- Makhfuza, K., Karimov, B., Mukhammadiev, S., Tursakhatov, E., Usmanova, S., Jumanova, D., ... & Gulomjon, K. N. Central Asian Journal of Literature, Philosophy, & Culture (CAJLPC). *Folklore*, 9, 14.
- Karimov, B. (2021). Herman Vamberi—mumtoz adabiyot tadqiqotchisi. *Uzbekistan: Language and Culture*, 3(3).
- Rasulova, S. The Nature of Fantastic Stories.
- MADINA, B. (2024). BADIY ASARLARDAGI MAKTUBLARNING G'ARBONA VA SHARQONA TARANNUMI RASULOVA SARVINOZ SADATOVNA, Toshkent Davlat Ona tili va adabiyoti Universiteti katta. *TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK UNIVERSITETI*, 559.
- Rasulova, S. (2024, December). TO 'RT QAHRAMON VA TO 'RTTA YO 'L. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 12, pp. 172-175).

MAQOLA TAQDIM QILISH TALABLARI

O'zbekiston: til va madaniyat (O'zTM) – zamonaviy O'zbekiston (sobiq Turkiston) bilan bog'liq bevosita Markaziy Osiyo mintaqasini birlashtiradigan til, tarix, san'at, etnografiya, madaniyat va ijtimoiy fanlar sohalarini qamrab olgan ilmiy jurnaldir. O'zTM munozarali, zamonaviy, innovatsion, konseptual jihatdan qiziqarli, original mavzudagi ilmiy tadqiqotlarni nashr qiladi. Jurnal lingvistika, adabiyotshunoslik, tarjimashunoslik, din, falsafa, ilohiyot, fan, ta'lim, metodika, sotsiologiya, psixologiya, tarix, madaniyat, san'at, etnologiya, etnografiya, antropologiyaga oid ilmiy yo'nalishdagi maqolalar va taqrizlar hamda konferensiya hisobotlarini qabul qiladi.

I. Maqola taqdim etish uchun umumiy talablar

Qo'lyozmalar o'zbek, ingliz, rus, fors, shuningdek, boshqa turkiy tillarda ham qabul qilinadi. Agar muallif o'z maqolasini jurnalning muayyan sonida nashr ettirmoqchi bo'lsa, unda qo'lyozma jurnal nashridan kamida besh oy oldin taqdim etilishi lozim.

Qo'lyozmalar MS Word (.doc) formatida (uzlangcult@gmail.com) elektron pochta-siga yuboriladi. Iqtiboslar va izohlar uchun MS Word menejerini qo'llash mumkin.

Barcha qo'lyozmalar tahririyatga muallif (mualliflar) haqidagi qisqacha ma'lumot bilan taqdim etiladi.

Asosiy matn *Times New Roman* shrifti, 14 hajm, satr oralig'i 1 interval, hoshiyalar chapdan 3 sm, o'ngdan 1,5 sm, yuqori va pastdan 2 sm bo'lishi kerak.

Maqolalar *The Chicago Manual of Style, 16th Edition* formatida shakllantiriladi. Maqola matni 3 000–5 000 so'zdan iborat bo'lishi kerak.

O'zbek va ingliz tillarida 100–150 so'zdan iborat abstrakt (Abstrakt) va 5–10 so'zdan kam bo'lmagan kalit so'zlar (o'zbek va ingliz tillarida). Abstraktda maqolaning qisqacha mazmuni va dolzarbligi, tadqiqot natijalari aks etishi lozim.

Adabiyotlar ro'yxati 5 sahifadan oshmasligi kerak.

Kitobga taqriz (ingliz yoki boshqa tillarda bo'lishi mumkin) 1500 so'zdan oshmasligi talab etiladi.

Taqriz formati: 1) sarlavha: kitob nomi, muallif (mualliflar), nashr qilingan shahar: nashriyot nomi, nashr yili, sahifasi soni. Narxi, ISBN raqami, (qattiq/yumshoq muqova); 2) taqriz so'ngida: taqrizchining F.I.O., ish joyi, pochta manzili.

II. Maqola bo'limlarini rasmiylashtirish

Maqola nomi – normal harflarda, to'q bo'yoqda, 16 hajm.

Maqola nomi o'zbek va ingliz tillarida (agar maqola boshqa tilda yozilgan bo'lsa, maqola yozilgan til va ingliz tilida) beriladi.

Maqola kirish, asosiy qism bo'limlari va xulosadan tashkil topadi.

Maqola bo'limlari sarlavhasi – to'q bo'yoqda, 14 hajm.

III. Maqolada tarjimalardan foydalanish

Boshqa tillardagi matn yoki boshqa manbalar tarjimoni aniq ko'rsatilishi kerak. Agar matn maqola muallifi tomonidan tarjima qilingan bo'lsa, u holda "tarjima muallifniki" shaklida beriladi.

Rasmiy nashrdan olingan tarjima-matn tahrir qilinmaydi.

Zarur holatda tarjima matnga sana, turli diakritik belgilar va boshqa elementlar kiritilishi mumkin.

Tarjima qilingan matn olingan manba nomi asl holicha beriladi. Zarur deb topilsa, uning nomi qavs ichida berilishi mumkin.

Geografik nomlar tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Tashkilotlar nomi tarjima qilinmaydi va asl shaklida beriladi.

Davr nomi rasmiy qabul qilingan shaklda beriladi.

IV. Ko'chirma va tarjima parchaning berilishi

Manbadan olingan ko'chirma parcha asosiy matndan 1 qator tashlab ajratiladi, satr oralig'i 1 interval, markazda, 12 hajmda yoziladi.

Ko'chirmaning tarjimasi qavs ichida () satr boshidan yozilishi kerak. Bunday ko'chirma *Times New Roman* shrift, 12 hajm, normal yozuvda beriladi.

V. Havola va izohlar berish

Manbaga havola matn ichida to'rtburchak qavsda [] beriladi. Havola qilingan manbalar bir nechta bo'lsa, ular nuqtali vergul (;) bilan ajratiladi.

Izohlar tegishli sahifa pastida, tartib raqami bilan joylashtiriladi.

VI. Qo'lyozma (toshbosma) manbalar va nashr etilgan asarlar bibliografiyasi

Bibliografiyada muallif yoki asar nomi satr boshidan, boshqa barcha qatorlari xatboshidan yoziladi. Adabiyotlar *bibliografiyada* o'zbek lotin alifbosi tartibida ko'rsatiladi.

V.1. Qo'lyozma va toshbosma manbalar bibliografiyasi

Qo'lyozma yoki toshbosma manbalarni bibliografiyada o'zi yozilgan grafikada berish maqsadga muvofiq. Lotin alifbosidagi transliteratsiyasini berish ham mumkin. Ba'zan qo'lyozma asarning nomi muallif ismidan oldin yozilishi ham mumkin.

Muallif nomi. Ko'chirilgan asr (agar mavjud bo'lsa). Asar nomi. Qo'lyozma (toshbosma): saqlanayotgan joy, inventar raqam.

Xondamir. XV asr. Makorim ul-axloq. Qo'lyozma: O'zFASHI, № 742.

Matnda qo'lyozma (toshbosma)ga havola berish:

[Xondamir, Makorim, 17^a]

VII.2. Kitoblar uchun

Bibliografiyada:

Familiya, ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Qudratullayev, Hasan. 2018. *Boburning adabiy-estetik olami*. Toshkent: Ma'naviyat.

Matnda kitobga havola:

[Familiya kitob nashr yili, sahifa raqami]

[Qudratullayev 2018, 99]

Agar bir muallifning bir yilda nashr qilingan kitoblaridan foydalanilgan bo'lsa, bibliografiyada kitobning nashr yili o'zbek lotin alifbosi harflari bilan ajratilib ko'rsatiladi.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (a). *Alisher Navoiy: manbalarining qiyosiy-tipologik, tekstologik tahlili*. Toshkent: Akademnashr.

Sirojiddinov, Shuhrat. 2011 (b). *O'zbek adabiyotining falsafiy sarchashmalari*. Toshkent: Akademnashr.

Matnda kitobga havola:

[Sirojiddinov 2011 (a), 99]

[Sirojiddinov 2011 (b), 67]

Ikki muallif tomonidan yozilgan kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi.

Abdurahmonov, G'anjion, Alibek Rustamov. 1984. *Navoiy tilining grammatik xususiyatlari*. Toshkent: Fan.

Matnda kitobga havola:

[Familiya va Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdurahmonov, Rustamov 1984, 52]

Agar kitobning uch va undan ortiq muallifi bo'lsa, bibliografiyada barcha mualliflarning ismi to'liq yoziladi. Bunday kitobga havola qilinganda, birinchi muallifning ismi yozilib, davomida *va boshqalar* deb ko'rsatiladi:

[Familiya va boshqalar nashr yili, sahifa raqami]

[Vohidov va boshqalar 2010, 847]

Kitob yoki to'plam maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Kitob yoki to'plam nomi*, Ism Familiya, Ism Familiya muharrirligida, maqola sahifasi raqamlari. Shahar: Nashriyot.

Abdug'afurov, Abdurashid. 2016. "Badoye' ul-bidoya"ning tuzilish sanasi". *XX asr o'zbek mumtoz adabiyotshunosligi*, Olim To'laboyev muharrirligida, 174–184. Toshkent: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti.

Matnda kitob yoki to'plam maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Abdug'afurov 2016, 176]

Elektron shaklda nashr qilingan kitoblar uchun:

Elektron kitobning bir nechta formati bo'lsa, bibliografiyada foydalanilgan format ko'rsatiladi. Elektron kitobning internet manzili (URL) hamda shu manba olingan sana ko'rsatilishi lozim.

Elektron kitobni bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. *Kitob nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. URL. Foydalanilgan sana.

Mamatov, Ulug'bek. 2018. *O'zbekiston madaniyatida tarixiy janrdagi tasviriy san'at asarlari*. Toshkent: Mumtoz so'z. <https://kitobxon.com/uz/catalog/sanat/>. 12.03.2019.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mamatov 2018, 11]

Ikki mualliftomonidan yozilgan elektron kitobni bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism va Ism Familiya. Nashr yili. *Kitobning nomi*. Shahar: Nashriyot nomi. Internet adres (URL).

Sirojiddinov, Shuhrat va Sohiba Umarova. 2017. *O'zbek matnshunosligi qirralari*. Chikago: Chikago universiteti nashriyoti. <http://press-pubs.uchicago.edu/founders/>.

Matnda elektron kitobga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Sirojiddinov 2017, 19-hujjat]

VII.3. Jurnal maqolasi uchun

Chop etilgan jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi". *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari.

Mahmudov, Nizomiddin. 2013. "Termin, badiiy so'z va metafora". *O'zbek tili va adabiyoti* 4: 3 – 8.

Matnda jurnal maqolasiga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Mahmudov, 2013, 5]

Elektron jurnal uchun:

Elektron jurnal uchun jurnalning DOI manzili ko'rsatiladi. Agar DOI manzili mavjud bo'lmasa, internet adresi ko'rsatilishi kerak (URL). DOI – bu o'zgarmas ID bo'lib, internet tarmoqlarining elektron adreslari tizimiga ulangan, ya'ni manbani boshqaruvchi <http://dx.doi.org/> manzildir.

Elektron jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi* jurnal soni: maqola sahifalari. DOI adres (yoki URL).

Aminov, Hasan. 2018. "O'zbekiston san'atida temuriylar siymosi". *O'zbekistonda xorijiy tillar* 2: 246 – 253. doi: 10.36078/1596780051.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Aminov 2018, 248]

7.4. Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal uchun

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasiga havola matn shaklida beriladi (masalan, Muhammadjon Imomnazarovning 27.02.2005dagi "O'zbekiston adabiyoti va san'ati" gazetasida chop etilgan maqolasida

aytilganidek...); odatda, bunday manbalar umumiy adabiyotlar ro'yxatida keltirilmaydi. Agar keltirilsa, kitoblarga qo'yiladigan talablarga asosan beriladi.

Agar onlayn maqolaga havola berilayotgan bo'lsa, uning internet manzili (URL), maqola olingan sana ko'rsatilishi kerak.

Gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish tartibi:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Gazeta-Jurnal nomi*, nashr sanasi. Imomnazarov, Muhammadjon. 2005. "Jomiy "Xamsa" yozganmi?." *O'zbekiston adabiyoti va san'ati*, January 25.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Imomnazarov 2005, 4]

Elektron gazeta yoki ilmiy-ommabop jurnal maqolasini bibliografiyada berish:

Familiya, Ism. Nashr yili. "Maqola nomi." *Jurnal nomi*, nashr sanasi. Internet adres.

Jabborov, Rustam. 2019. "Navoiyning Tabrizda yashagan xorazmlik kotibi". *UZA: O'zbekiston Milliy axborot agentligi*, 08.12. <https://uza.uz/uz>.

Matnda maqolaga havola:

[Familiya nashr yili, sahifa raqami]

[Jabborov 2010, 17]

Maqola so'ngida foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosi tartibida beriladi. Adabiyotlar ro'yxati ikki qismdan iborat bo'lishi, birinchi qismda foydalanilgan adabiyot chop etilgan grafikada yuqorida ko'rsatilgan shaklda rasmiylashtirilishi, ikkinchi qismda esa barcha foydalanilgan adabiyotlar o'zbek lotin alifbosida berilishi talab qilinadi. Misol uchun:

Adabiyotlar

Баранов, Х.К. 1958. Арабско – русский словарь. Москва: Наука.

Adabiyotlar

Baranov, X.K. 1958. Arabsko – russkiy slovar. Moskva: Nauka.

Maqolani rasmiylashtirish talablarining ingliz tilidagi variantini "*The Chicago Manual of Style, 16th Edition*" qo'llanmasi yoki <https://www.chicagomanualofstyle>. havolasidan ko'rib olishingiz mumkin.

GUIDELINES FOR CONTRIBUTORS

Uzbekistan: Language and Culture is an academic journal, publishing research in linguistics, history, literature, translation studies, arts, ethnography, philosophy, anthropology and social studies. We aim to publish cutting edge, innovative, conceptually interesting, original case studies and new research, which shape and lead debates in multifaceted studies. We do not publish economic analyses or policy papers. Any opinions and views expressed in publications are the opinions and views of

the authors, and the publishers are not responsible for the views/ reviews of the contributors.

The journal is published four times a year. The language of articles can be English, Russian and Uzbek. Other Turkic languages are also welcomed. In addition to research articles, the journal welcomes book reviews, literature overviews, conference reports and research project announcements.

1. General

- Submission Guideline

1. Manuscripts may be submitted at any time during the year. However, if the author wishes to have his/her manuscript published in a certain issue of the journal, the submission should be made at least five months in advance of the proposed publication date.

2) Manuscripts should be submitted by email (uzlangcult@gmail.com) as an attachment in MS Word document (.doc) format and use MS Word Source.

3) All manuscripts should be submitted with a cover page including an email address, a mailing address and a short introduction about the author(s) /contributor(s)'.

2. Manuscript format

1) The main texts should be written in Times New Roman font, 12 point, and single-spaced in 44 pagination with 1-inch margins.

2) Submissions must follow the author-date system of The Chicago Manual of Style, 16th Edition.

3) Quotations are given in brackets in the text.

4) A research article should normally be no more than 9,000 words in length, including the following contents:

- an abstract of 150-200 words (in English, Russian, and Uzbek) and seven to ten keywords;

- a list of references of no more than five (5) pages;

- tables and figures, if any.

5) A book review should generally be about 1,500 English words (or other languages) in length, and must include the heading and closing in the following format:

- Heading: Title of the Book. By Author's Name(s). City of Publication: Publisher Name, Year. pp. Price, ISBN:, (hardcover/paperback).

- Closing: Book reviewer's name, affiliation and postal address at the end.

6) Style Points Headings. Limit: Four levels.

Level 1. Title Style (e.g. the first letter of each word upper case, except prepositions), Bold, and 14 point.

Level 2. Title Style, Italics, 14 Point.

Level 3. Modified "down" style (first letter upper case, or first letter of first two words if the first word is an article), Bold, and 12 point.

Level 4. Modified down style, Bold, 11 point.

3. Style and Usage

1) Translation

- Translated excerpts from classical texts or non-English sources should be annotated with clarification of its original/published language and translator. Likewise, "Author's own" translations of quoted texts should be noted as such.

- The author is expected to provide an English translation of key terms in the work, rather than a translator without expertise in the subject.

- Excerpts or quoted texts from published translation will not be edited. However, UzLC editors may query or modify translations of key terms or texts provided by the author.

- Where necessary, short supplementary information such as dates, an item in its original characters, or the Romanized form of a non-English item, may be included.

- Names of foreign publishers, and titles of sources published in a foreign language should primarily appear in Romanized form without translation. However, if necessary, a translation may be added in brackets ([]).

2) Names and Terms

- Place Names (foreign):

Designation for division of areas should be either translated or hyphenated after the given area name.

Designation for geographical/structure names are not hyphenated, and appear without the equivalent English term.

Institutional names are considered proper nouns. Their names should appear following the preference of the individual institutions.

3) The descriptive designation of a period is usually lowercase, except for proper names or traditionally capitalized terms.

4. Quotation

1) Block Quotations:

- A block quotation should start with double line spacing and an indentation from the left margin. From the second paragraph of the block quotation, additional paragraph indentation is needed.

Texts in block quotation should be written in Times New Roman 10 pts., and not be entirely italicized.

5. Others

1) There is one space after sentence punctuation and not two.

2) The end parenthesis, closing quotation mark, and footnote numbers come after the sentence punctuation.

3) For parentheses within parentheses, use brackets ([]).

6. Basic Citation Format

The following examples illustrate citations using the **author-date** system. Each example of a reference list entry is accompanied by an example of a corresponding parenthetical citation in the text. For more details and many more examples, see chapter 15 of *The Chicago Manual of Style*.

BOOK

Reference List (hanging indent):

Pollan, Michael. 2006. *The Omnivore's Dilemma: A Natural History of How Eating Has Evolved*. New York: Penguin.

In Text Cite:

[Pollan 2006, 99–100]

Reference List (hanging indent):

Ward, Geoffrey C., and Ken Burns. 2007. *The War: An Intimate History, 1941–1945*. New York: Knopf.

In Text Cite:

[Ward and Burns 2007, 52]

For four or more authors, list all of the authors in the reference list; in the text, list only the first author, followed by et al. (“and others”):

[Barnes et al. 2010, 847]

Reference List (hanging indent) book chapter:

Kelly, John D. 2010. “Seeing Red: Mao Fetishism, Pax Americana, and the Moral Economy of War.” In *Anthropology and Global Counterinsurgency*, edited by John D. Kelly, Beatrice Jauregui, Sean T. Mitchell, and Jeremy Walton, 67–83. Chicago: University of Chicago Press.

In Text Cite:

[Kelly 2010, 77]

Chapter of an edited volume originally published elsewhere (as in primary sources):

Reference List (hanging indent) book originally published elsewhere:

Cicero, Quintus Tullius. 1986. “Handbook on Canvassing for the Consulship.” In *Rome: Late Republic and Principate*, edited by Walter Emil Kaegi Jr. and Peter White. Vol. 2 of University of Chicago Readings in Western Civilization, edited by John Boyer and Julius Kirshner, 33–46. Chicago: University of Chicago Press. Originally published in Evelyn S. Shuckburgh, trans., *The Letters of Cicero*, vol. 1 (London: George Bell & Sons, 1908).

In Text Cite:

[Cicero 1986, 35]

BOOK PUBLISHED ELECTRONICALLY

If a book is available in more than one format, cite the version you consulted. For books consulted online, list a URL; include an access date only if one is required by your discipline. If no fixed page numbers are available, you can include a section title or a chapter or other number.

Reference List (hanging indent):

Austen, Jane. 2007. *Pride and Prejudice: A Novel in Five Books*. New York: Penguin Classics. Kindle edition.

In Text Cite:

[Austen 2007, 101]

Reference List (hanging indent):

Kurland, Philip B., and Ralph Lerner, eds. 1987. *The Founders' Constitution*. Chicago: University of Chicago Press. <http://press-pubs.uchicago>.

edu/founders

In Text Cite:

[Kurland and Lerner, chap. 10, doc. 19]

JOURNAL ARTICLE

Article in a print journal

In the text, list the specific page numbers consulted, if any. In the reference list entry, list the page range for the whole article.

Reference List (hanging indent):

Weinstein, Joshua I. 2009. "The Market in Plato's Republic." *Classical Philology* 104:439–58.

In text cite:

[Weinstein 2009, 440]

Article in an online journal

Include a DOI if the journal lists one. A DOI is a permanent ID that, when appended to <http://dx.doi.org/> in the address bar of an Internet browser, will lead to the source. If no DOI is available, list a URL. Include an access date only if one is required by your discipline.

Reference List (hanging indent):

Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. "Origins of Homophily in an Evolving Social Network." *American Journal of Sociology* 115:405–50. doi:10.1086/599247.

In text cite:

[Kossinets and Watts 2009, 411]

Article in a newspaper or popular magazine

Newspaper and magazine articles may be cited in running text ("As Sheryl Stolberg and Robert Pear noted in a New York Times article on February 27, 2010..."); they are commonly omitted from a reference list. The following examples show more formal versions of the citations. If you consulted the article online, include a URL; include an access date only if your discipline requires one. If no author is identified, begin the citation with the article title.

Reference List (hanging indent):

Mendelsohn, Daniel. 2010. "But Enough about Me." *New Yorker*, January 25.

In text cite:

[Mendelsohn 2010, 68]

Reference List (hanging indent):

Stolberg, Sheryl Gay, and Robert Pear. 2010. "Wary Centrists Posing Challenge in Health Care Vote." *New York Times*, February 27. <http://www.nytimes.com/2010/02/28/us/politics/28health.html>.

In text cite:

[Stolberg and Pear 2010, 12]

WEBSITE

A citation to website content can often be limited to a mention in the text ("As of July 19, 2008, the McDonald's Corporation listed on its website . . ."). If a more formal citation is desired, it may be cited as in the examples below. Because such content is subject to change, include an access date or, if available, a date that the site was last modified. In the absence of a date of publication, use the access date or last-modified date as the basis of the citation.

Bibliography (hanging indent):

Google. 2009. "Google Privacy Policy." Last modified March 11. <http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html>.

In text cite:

[Google 2009]

Reference List (hanging indent):

McDonald's Corporation. 2008. "McDonald's Happy Meal Toy Safety Facts." <http://www.mcdonalds.com/corp/about/factsheets.html>.

In text cite:

[McDonald's 2008]

Jurnal 2017-yil 26-oktyabrda O'zbekiston Respublikasi Matbuot
va axborot agentligi tomonidan № 0936 raqam bilan ro'yxatdan o'tgan.
Tahririyatga kelgan maqolalar mualliflarga qaytarilmaydi.

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Oliy Attestatsiya Komissiyasi tomonidan
filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc)
dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalari chop etilishi lozim bo'lgan ro'yxatga
kiritilgan (30.10.2021. № 308/6).

Manzil: Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Yusuf Xos
Hojib ko'chasi 103-uy.
Telefonlar: +99871 281-45-11, +99871 281-41-93.
Website: www.uzlc.navoiy-uni.uz
E-mail: uzlangcult@gmail.com